

Prez poslednite godini vse po-cesto tyrseshe ubezhishte v skrishnite kytcheta na svoeto detstvo, a naj-veche v polumrchnata kuhnja na Hajrija Pita, v chiito ygli lyshtjaha s matov bljasyk potymneli ibrici i dzhezveta. V tova pomeshtenie, taka vazhno za Herceg, koeto syshtevremenno sluzheshe i kato staja za spane, usyrdnata Hajriina siromashija beshe iztyrkala dyskite na poda do neverojaten predel, dokato ne bjaha stanali zhylti kato dukat i uhandi kato bosilek. Miseshe si za тази skromna staichka v shlupenija bordej na skalata, tyrseshe v noshtite nejnija vhod i za koj li pyt slizashe nadolu po pet golemi strymni stypala: v mig bivashe obgyrnat ot sigurnostta na skypija mu Hajriin dom. Prez prozoreca se vizhdashe rekata - lete plitka i popresyhnala, naesen bujna i zhyltochervena ot glinata, kojato svlichashe ot okolnite sklonove. Na pervaza obiknoveno stojaha ochilata na Hajrija Pita, estestveno, bez dryzhki, koito bjaha zameneni ot ednata strana s obiknoven kanap, a ot drugata - s ogynata olovna tel. Do konservenata kutija, v kojato po njakakvo chudo vireeshe malko limonovo dryvche s edin zelen plod, se vyrgaljashe vechnoto j nezavyrsheno pletivo, tyrkaljaha se dva obeleni oreha, tyzhno si traeshe iztyrkan portfejl ot tymna kozha, s metalna zakopchalka. Hajrija snoveshe okolo lamarinenata pechka, razduhvajki ogynja, ili chisteshe oriz na kraja na masata, vinagi njama, tiha i vdyhvashta doverie.

Vse po-cesto bjagashe v tova ubezhishte, podgonen ot srokovie i zadylzhenija, sled shejsetina cigari, izpusheni bez vsjakakvo udovolstvie, i bludkavite kafeta "espreso", koito go vyzbuzhdaha s kofeinovata si kiselina. Skrivashe se v Hajriinata kyshta ot presledvachite, otegchitelnite raboti i dreboliite, koito trjabvashe da zadyrzha v glavata i belezhnika si, chuvstvajki,

che tezi malki, neizbezhni zadyzhenija, posledvali vseki poluuspeh, kato dosadni muhi trovjat golemite idei i nachinanija, izpylvat go s chuvstvo za vinovnost, che neprekysnato zakysnjava i che nakraja shte byde zatynal v neplateni smetki za neshta, koito e poglyshstal, nadjavajki se naivno, che shte podkupi syvestta si; ot globi za nepravilno parkirane, zaradi koito sydijata go zaplashvashe sys simvolichna prisyda ot edin den zatvor (nezavisimo ot cjalata populjarnost i simpatiite, s koito se polzva pred nego i semejstvoto mu) - trjabvashe da izbegne pokanite za njakakvi skuchni vech'eri u salonni lovci na uspeli hora, da vyrne pyk vech'erite na njakoi drugi, ot koito beshe zainteresuvan, da telefonira i da pita za zdraveto na T. S., da podnese syboleznovanijata si na semejstvo R, da napishe za vestnika kratko izlozhenie za sydyrzhanieto na sledvashtata si serija, da dade intervju za njakakvo srednoshkolsko vestniche, za da ne se pusne sluh, che e tendenciozen (vprochem tezi momcheta i momicheta shte bydat utre novata mu publika!), da prochete memoarite na bivshija ministyr N., po koito toj zhelaeshe da napishe scenarij za televizionna serija, da izprati snimki s avtografii na momichenca ot provincijata, da otkrie grafichnata izlozhba na L., nakraja, da oformi staro komandirovychno, koeto kree na bjuroto mu poveche ot dva meseca, chakashto naj posle da se sumirat dnevnite, samoletnite bileti i da byde vyrnat ostatekyt ot pari... Bozhe, imat li izobshto kraj tezi malki potiskashti zadyzhenija, koito idvat edno sled drugo, den sled den, a toj e prekaleno slab, za da gi spre, otkloni i othvyrli ot sebe si, plashejki se da ne zasegne njakogo. Strahyt mu ot gladnite godini, kogato nikoj ne go tyrseshe, nito go zhelaeshe, paralizirashe voljata mu, kogato reshitelno trjabvashe da kazhe: ne! Poemashe vse novi i novi zadyzhenija, koito go zadushavaha i prevryshtaha zhivota mu v niz ot projavi na esnafska banalnost. Samo genialnite hora imat pravo da bydat

neljubezni, kazvashe toj, a sled kato ne sym siguren dali sym genij, ne mi ostava nishto drugo, osven da byda ljubezen sprjamo vsichki, makar i cheljustite mi veche poleka da se shvashtat ot uchtivi usmivki! Uzhasen' ot gradonosnija oblak, kojto nadvisvashe nad bydeshtite mu dni, dopuskashe greshka sled greshka: vmesto da se opita da se otryve ot zadylzhenijata edno po edno, kato othvyrlja mimohodom onezi, na koito se natykva, vdigashe ryce ot vsichko i se naslazhdavashe, tyrsejki tishina sred burjata - vse poveche se prevryshtashe vyv vechen beglec, izmoren do smyrt televizionen gladiator, kojto se opitva da izvika synja pred ochite si, pone za minuta ili dve, predi da go dovyrshat syvsem, a trupa mu da izvlekat po pjasyka na arenata. Tova naivno bjagstvo ot zrzjalata mu vyzrast mnogo prilichashe na starite mu gimnazialni potapjanija v samozabravata, kogato otlagashe prisydata ot izpravjaneto na sledvashtija den lice v lice s njakoj uchitel, na kogoto beshe obeshtal da donese izcjalo popylnen rechnik ili domashni raboti za izteklata polovin godina, a znaeshe, che tova e absolutno nevyzmozhno i se otdavashe na kratkotrajnoto shtastie, che idvashtata nosht e bezkrajno dylga, a utroto - neizvestno i tolkova dalechno, che mozhe bi nikoga njama da dojde, ta, zaradi tova, znachi, ne si i zasluzhava da go e grizha!

Vyv vseki uspeh se krie paradoks: chovek zhertva najhubavite si godini za tova da byde obichan, tyrsen, poznavan ot vsekigo na ulicata, a sled tova v ostatyka ot zhivota si uzhasno kopnee za onova chudno vreme, kogato na nikogo ne e bil nuzhen - sam, s vsichkite si chasove na razpolozhenie.

S godinite, blagodarenie na tova, che beshe tyrsen poveche ot drugite hora, Herceg beshe razvil chuvstvo, che e presledvan i che vsichki iziskvat i ochakvat neshto ot nego. Iskaha mu, naprimer, ocherci za nedelnite vestnici, intervjuta, v koito se podrazbirashe, che njama da povtori njakoi ot

predishnite si duhovitosti, kato vse pak ostane veren na populjarnata predstava za nego; avtografi ili da poseti njakoe sredno uchilishte za medicinski sestri, v chijato vytreshna anketa se namirashe na samija vryh na klasacijata za populjarnost... Kaneha go za tova ili onova televizionno predavane, v trudovopopravitelen dom, ta dori i v njakogashnija mu Gymnasium, syvsem zabravili, che sa go izhvyrlili ot nego kato naj-loshija uchenik v istorijata na uchilishteto! Prosto mu se struvashe, che neprekysnato dava i samo dava, che horata razgrabvat minutite mu, dnite mu, ideite mu, ta dori i chasti ot tjaloto mu, a za tova ne poluchava nishto v zamjana; sjakash poveche izobshto ne prinadlezhi na sebe si, a se e prevyrnal v edin vid obshtestvena sobstvenost, a v obiknovenija i, za drugite, taka obichaen vypros: "E, kakvo novo NI gotvite?" - s uzhas otkrivashhe sobstvenichesko chuvstvo, ot koeto vse poveche se uzhasjavashe. Bjagashe vse po-dalech i vse po-otchajano, okryzhen' ot izbrana svita profesionalisti, koito v negovo lice ne vizhdaha televizionna zvezda, a ravnopraven sydruzchnik v zanajata; vturvashe se prezglava v novi opasnosti, sred hora, oshte neotroveni ot televizijata, i se vryshtashe zagorjal i ot slabnal, obrulen ot planinski vetrove, solen ot dalechni moreta, s kozha, napukana ot snezhni buri v zavejani planinski sela, i togava - otnovo go posreshtashe kup nerazpechatani plikove, mnogo po-goljam, otkolkoto predi zaminavaneto mu, i dylg spisyk ot telefonnite nomera, na koito nepremenno trjabvashe da se obadi. Ochakvaha go dylgi dni i oshte po-dylgi noshti v zatymnenata montazhna, nad osvetenija kvadrat na filma, kojto go izmychvashe s tajnstvenata si haotichnost; vsichko pak zapochvashe ot nachalo - otnovo zaplashtashe s bezsynie naivnoto gimnazialno bjagstvo.

No beshe dostatychno po vsjako vreme na denja da legne v kresloto, a krakata si da vdigne na redaktorskoto bjuro,

zatrupano sys stari vestnici i pisma, na koito nikoga ne otgovori, i sys zatvoreni ochi da se prehvyrli tozchas, prez vremeto, v Hajriinata kuhnja i da se gmurne v dobre poznatite j zapryzhki i podpravki. Togava otново chuvashе shumoleneto na shalvarite i neulovimija shum ot stypkite na tova staro vrabche; tiktakaneto na razdrynkanija budilnik, kojto ot vreme na vreme izhyrkvashe na bjufeta i razdrusvashe razeshenite chinii, sybirani koj znae ot koe pepelishte ili bunishte.

Hajrija Pita, kojato sutrinta na 13 april se vryshtashe s kupenoto mljako i dva beli hljaba, zavari razrushena kyshtata na Ilija Hadzhi-Banjac i malkija Herceg sred pepelishteto. Sjakash doshla napravo ot nebeto na тази izstradala planeta, v tozi neshtasten grad v kotlovinata, tja go vze za ryka i go zavede v siromashkija si dom vyrhu skalata nad Miljacka. Ne znaeshe nito koj e bashta j, nito kak se kazva majka j. Ne mozheshe da kazhe dori i datata si na razhdane! Govoreshe s bezzybata si usta: "Ne zham, ne zham, ama shte e bilo otdavna, onuj ljato, kogato Sharajvo gorjalo..." - i v syshtija mig se shmugvashe sramezhливо v njakoj mrachen kyt, uzh neochakvano zaeta s neotlozhna rabota. Celija si zhivot beshe posvetila na drugite; sjakash se chisleshe kym njakoja tajna, veche izmrjala sekta, sjakash njakoj dobyr angel se beshe predreshil kato gyrbava sedemdesetgodishna starica- ptica, za da pomaga na naj-neshtastnite sred momchencata i momchencata. Nishto ne tyrseshe i ne iskashe za sebe si: vseki, kojto sluchajno mineshe pokraj neja, mozheshe da j naredi kakvoto si poiska. Sreshtaha ja naprimer da mykne hljab i olio i ja prashtaha da im kupuva cigari, dinja; moleha ja da im naglezhdа dvora, dokato se vyrnat ili da otkrie izgubilata im se kotka, a ponjakoga i deteto, koeto se e zaigralo i zabravilo da se vyrne u doma, da zanesе njakoja zaryka ili da podyrzhi povodite na konja, i tja vinagi se syglasjivashe, ne ot strah, a ot vrodена dobrota. Ot pozata na

tjaloto j, koeto pritiskaha prekaleno tezhki zadylzhenija, mozheshe da se razbere, che bog ni e natovaril s premnogo rabota na zemjata prez kratkija ni zhivot: "Koj shte shvyrshi vshichko tova, koj shte shmogne da otide na tolkova mnogo meshta, e-eh, bedni hora, shte ushpejat li njavga malko da she poradvat na zhivota?".

Rjadko njakoj vizhdashe Hajrija Pita da jade (Herceg chesto se pitashe ot kakvo izobshto zhivee) - obiknoveno stoeshe kraj masata, na kojato drugite objadvaha, pregyrbena, v pozata na vechna sluginja, vinagi zagrizhena stanala li e gozbata i shte stigne li za vsichki, a kogato ja kaneha da sedne s ostanalite i da objadva ili vecherja zaedno s tjah, otkazvashe, kato klateshe glava i se kylneshe, che veche e jala, koga - tova nikoj ne znaeshe! Samo njakolko pyti ja beshe vidjal na masata - tova beshe onazi godina, kogato iz grada se raznese vestta, che syjuznicite sa napravili desant na bregovete na Normandija, i oshte vednyzh, spomnjashe si dobre, kogato Saraevo okonchatelno beshe osvobodeno. Togava Hajrija beshe prigotvila istinski pir, Na masata se beshe pojavil dylgoochakvanija samun, v chijato meka sreda, pod hruskashtata mezhdu zybite korichka, beshe kapnato malko olio; beshe napravila baklava s pecheni orehi i otnjakyde beshe donesla pechena agneshka glava. Izbleshtenite agneshki ochi okokoreno gledaha Herceg ot chinijata. Sled kato Hajrija dovyrshi ptichata si dazhba , kato si beshe shtipnala ot vsichko po malko, obyrsa s opakoto na dlanta ustnite si i otpravi pogled kym tavana, predpolagajki, che tuk njakyde, nad masata, bi trjabvalo da se namira vsemogyshhtijat Bog: "Kogato Allah dava, tyj da e do grob!" - vyzdyhna tja i v тази vyzdishka na kletata starica, kojato prez celija si zhivot beshe pylzjala tiho kato bubolechka, se krieshe nejnata religija na skromnostta, sljapata blagodarnost za vseki zalyk, kojto poluchavame v тази dolina na sylzite,

neizmerimo vyzhishtenie ot bozhijata shtedrost, nakraja: blagodarnost, che sme zhivi i che ni e toplo i suho nad glavite, che ne sme pod dyzhda, sred myki, stradanie ili nemilosyrdie.

Nikoga ne beshe vizhdal Hajrija Pita v krevata: budeshe se vinagi predi nego, a oshte rano sutrinta ja zavarvashe napylnu oblechena, vyv vsekidnevna si iznosena bluza, zagyrnata s prekaleno shiroko, ochevidno myzhko palto, s dylgi rykavi, koito zaprjatashe. Ljagashe vinagi sled nego i nikoga ne se oplakvashe ot umora, nito pyk njakoga ja beshe vidjal bolna. Dali izobshto speshe?

Znachi vseki mozheshe da zapovjada na Hajrija Pita, pyk i samijat Herceg, kojto togava beshe momche, misleshe, che staricata mu posveshtava vremeto si, zashtoto samata tja njama kakvo po-umno da napravi s nego. Vjarvashe, che j pravi usluga, kato se syglasjava na tova ,da mu ugazhda. Edva mnogo pokysno, v zrelyte si godini, Herceg zapochna da shvashta razmerite na nejnata tiha skromnost i egoizma si, kojto mu e prechel da obyrye vnimanie na тази gyrbava svetica bez lichen zhivot. Razbra, che Hajrija e dostatychno silna, za da se otreche napylnu ot svojata lichnost! Vsyshtnost tja e bila angel, kojto se e syglasil da poeme vyrhu pleshtite si grehovete na vsichki hora po zemjata ot sytvorenieto na sveta do dnes. Grizeshe go syvestta, che e prekaral tolkova dni i noshti kraj nejna, bez da se vyzpolzva ot tova da opoznae boga otblizo. Segaj, kogato vse pochesto misleno otivashe v nejnata staichka, kydeto vsichko beshe chisto i shumoljashto, se pitashe dali njakoga tja e bila mlada i vse poveche se uverjivashe, che se e pojavila na sveta napravo stara, na sedemdeset godini, zabradena s sharena kyrpa, po kojato rastjaha zeleni pylzjashti rastenija - vechna kato dobrotata v tozi svjat, v kojto prekaleno chesto ni se struva, che zloto zavynagi e pobedilo.